

Maria Dayczak-Domanasiewiczowa

Ogólnopolska Konferencja Konserwatorska w Krakowie

Ochrona Zabytków 16/4 (63), 62-65

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

my, aby nie wykonywać nowego odcisku. W związku z tym powinien być szybko wykonany, dopóki forma jest jeszcze w stanie zdatnym do użytku.

Po przeprowadzeniu wizji lokalnej w Gnieźnie uczestnicy konferencji jednogłośnie uznali, że najlepszym miejscem dla umieszczenia drzwi jest kruchta południowo-zachodnia. Odkryty niedawno portal w tej kruchcie stanowić będzie wspianą oprawę. Wejście powinno i może być zamknięte, ponieważ dojście do kościoła umożliwiające jest nowo przebitym wejściem z tej samej strony katedry. Zamierzone podwyższenie sklepienia niezbytowej kruchty dla odslonięcia widoku na całość portalu pozwoli na właściwe oświetlenie drzwi. Projekt ramy musi być oczywiście opracowany przy ścisłej współpracy z architektem projektującym przebudowę i z konserwatorem, tym bardziej, że kwestia osadzenia wrzeciądźców może natrafić na pewne trudności techniczne. Drzwi

osadzone w tym miejscu będą miały wzorowe warunki bezpieczeństwa, dlatego należy uznać to rozwiązanie jako jedyne.

Ustalone dyspozycje są wystarczającą podstawą do realizacji, która powinna szybko nastąpić. Etap rozważań i dyskusji został zakończony. Dalsze zadania należą do wykonawstwa.

*

Dzięki omówionym trzem konferencjom zostały ustalone zasadnicze kierunki działania dla zabezpieczenia czołowych obiektów Wrocławia, Torunia i Gniezna. Wskazania oparte są na wnikliwej analizie przy uwzględnieniu sposobów i środków, które nie mogą spowodować ubocznych szkodliwych skutków i które dają przy obecnym stanie wiedzy maksimum zabezpieczenia.

Kazimierz Malinowski

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA KONSERWATORSKA W KRAKOWIE

W związku z zamierzoną wielką akcją odnowy zabytkowego śródmieścia Krakowa odbyła się w Krakowie w dniach 4 i 5 maja br. Ogólnopolska Konferencja Konserwatorska, zwołana z inicjatywy Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz Sekcji Konserwacji Zabytków krakowskiego oddziału SARP przy współudziale Prezydium Rady Narodowej m. Krakowa. Obradom przewodniczył prof. dr J. Zachwatowicz. Uczestniczyli w nich konserwatorzy, historycy sztuki, architekci i urbaniści wszystkich ośrodków konserwatorskich kraju.

Treścią wygłoszonych referatów była informacja na temat dotychczasowych realizacji i odkryć, głównie zaś próba zarysowania podstawowych założeń planu krakowskiej akcji odnowienia zabytkowego śródmieścia oraz ujawnienie problemów i trudności z nią związanych.

Pierwszą grupę referatów stanowiły omówienia o charakterze sprawozdawczym. Należał do nich referat dyr. mgr M. Ptaśnika „Niektóre osiągnięcia w dziedzinie konserwacji zabytków w Polsce”. Stanowił on zarys powojennego dorobku konserwatorskiego na terenie całego kraju, głównie w zakresie odbudowy obiektów architektonicznych i zabytkowych zespołów miejskich po zniszczeniach wojennych. Zawierał również omówienie ważniejszych zagadnień organizacyjnych służby konserwatorskiej jak działalność PKZ, Ośrodka Dokumentacji Zabytków, organizacja sieci służby konserwatorskiej itp.

Referat Miejskiego Konserwatora Zabytków mgra L. Ludwikowskiego „Aktualne problemy konserwatorskie Krakowa” stanowił przegląd ważniejszych, wykonanych w ubiegłych latach i realizowanych obecnie, prac z zakresu konserwacji architektury, porządkowania urbanistycznego oraz konserwacji malowideł ściennych i stropowych. Na czoło prac aktualnie prowadzonych wysuwa się obecnie przebudowa nawierzchni Rynku, rozpoczęta w 1962 roku oraz prace przy wieży ratuszowej połączone z odkryciem zespołu gotyckich piwnic.

Doc. dr W. Ziń przedstawił referat pt. „Prace badawcze w dziedzinie historii architektury Krakowa w ciągu ostatnich 50 lat”. Stanowił on omówienie do-

tychczasowego stanu badań, głównie zaś prac odkrywanych prowadzonych od roku 1960 przez Katedrę Historii Architektury Polskiej Politechniki Krakowskiej. Badania te, o charakterze archeologiczno-architektonicznym, koncentrują się na zagadnieniach związanych z historią zabudowy miasta w okresie przedlokacyjnym. Mogą one stać się ważnym uzupełnieniem w zakresie wiedzy o centralnych elementach zabudowy miejskiej tego okresu. Dotyczą one: najstarszej, romańskiej fazy budowy kościoła Mariackiego, kościołów św. Wojciecha, św. Salwatora i św. Jana, trzynastowiecznej fazy budowy ratusza, pierwotnych kramów Sukiennic oraz pierwotnego rzutu kościółka św. Benedykta na wzgórzu Lasoty, prawdopodobnie w postaci rotundy z absydą.

Referat dr inż. arch. W. Grabskiego „Ewolucja średniowiecznej zabudowy Krakowa w świetle badań urbanistycznych i architektonicznych” zawierał analizę planu miasta lokacyjnego z roku 1257 oraz stopnia zachowania w jego obrębie relikwów układu przedlokacyjnego. Stanowił również studium w zakresie wielkości i proporcji bloków przeznaczonych na zabudowę mieszkalną: wyrażał pogląd o ich pierwotnym podziale na działki (curiae) oraz wtórnym w ciągu XIV i XV w. na działki półkuryjne, które stały się podstawą dla gotyckiej zabudowy szczytowej. Dzisiejsze śródmieście, mimo licznych przebudów, składa się w głównej mierze z zabudowy gotyckiej, stanowiąc prawdziwy rezerwat średniowiecznego budownictwa mieszczańskiego w skali europejskiej. Przekształcenia, dokonane w następnych epokach stylowych, miały charakter raczej stylistyczny, nie strukturalny.

Zasadą postępowania w zakresie projektowanych prac konserwatorskich powinna być — zdaniem autora — maksymalna ekspozycja zabytkowej struktury zabudowy mieszczańskiej Krakowa.

Kontynuacją rozważań w tej dziedzinie była wypowiedź dr inż. arch. J. S. Jamroza „Kamienice starego miasta w Krakowie — zamierzenia konserwatorskie i realizacja”. Obrazowała ona m. in. zakres szkodliwych zmian adaptacyjnych dokonanych w domach krakowskich w okresie od połowy XIX w. do drugiej wojny światowej. W ramach propozycji wyrażała

m. in. tezę, aby w zakresie opracowania elewacji zabudowy miejskiej nie stosować zasady historycznego odtwarzania, ale eksponować istniejące wartości zabytkowe. Dotyczy to również wnętrz.

Wypowiedź mgr inż. arch. H. Jasińskiego „Wobec zamierzonych robót adaptacyjnych w starym śródmieściu Krakowa” była analizą możliwości przystosowania zabytkowych układów trzytraktowych domów krakowskich do współczesnych potrzeb.

Mgr inż. arch. S. Hager wygłosił referat pt. „Problemy konserwatorskie na tle opracowanego planu urbanistycznego miasta Krakowa”. Była to konstruktywna analiza podstawowych założeń planu, która koncentrowała się na dwóch zasadniczych zagadnieniach: wyznaczenia właściwej funkcji dla zabytkowych obiektów i zespołów urbanistycznych oraz na zagadnieniu ochrony wartości plastycznych sylwety zabytkowego śródmieścia, Kazimierza i innych obiektów zabytkowych. Jedną z podstawowych tez planu urbanistycznego, zatwierdzonego w 1962 roku, jest uznanie centrum zabytkowego za integralną część śródmieścia skoncentrowanego na obszarach wokół Dworca Głównego. Obszar miasta w obrębie Planu uznany został za zabytek urbanistyczny o układzie nie mogącym ulec zmianie. Z powyższym zagadnieniem wiąże się problem zaplanowania jakości usług, ich proporcji w stosunku do użytkownictwa mieszkalnego (które proponuje się zredukować do 10000 osób), opracowanie właściwej sieci ruchu pieszego i kołowego itp. W zakresie ochrony zabytków architektonicznych przyjęto zasady, obowiązujące przy weryfikacji zabytków. Założenia adaptacyjne uwzględniają rozbiórkę części późniejszych, bezstylowych oficyn.

Opracowany w 1960 r. plan urbanistyczny dla Kazimierza zakłada uporządkowanie i częściowe odtworzenie średniowiecznego układu szachownicowego ze szczególnym uwzględnieniem układu i ekspozycji charakterystycznej zabudowy tzw. miasta żydowskiego w rejonie ulicy Szerokiej. W kształtowaniu przestrzennym nowo powstającej zabudowy przyjęto zasadę eksponowania dominant urbanistycznych: kościołów św. Katarzyny i Bożego Ciała oraz zespołu kościoła i klasztoru na Skałce. Przewidziane jest odsłonięcie i częściowa rekonstrukcja murów obronnych. Podstawową funkcją tej dzielnicy będzie mieszkalnictwo

W zakresie porządkowania otoczenia Wawelu założono wielki skwer i ciąg spacerowy na obszarze między Wawelem a Skałką. Przewiduje się przekształcenie ogrodów klasztornych w obrębie śródmieścia na parki publiczne. Podobnie ma być potraktowane otoczenie klasztoru Norbertanek i wzgórze salwatorskie. Forty austriackie będą objęte ochroną.

W zakresie ochrony plastycznych wartości i eksponowania sylwety miasta rozważa się koncepcję wyznaczenia szeregu punktów widokowych na panoramę miasta. Zabezpieczy się je na drodze regulacji wysokości zabudowy w strefach widokowych.

Referat dr inż. arch. S. Świrczowskiego „Zagadnienia konserwatorskie przy renowacji zniszczonych dzielnic staromiejskich na przykładzie krakowskiej dzielnicy Kazimierz” był problemowym rozwinięciem podstawowych tez planu uporządkowania tego terenu. Miasto Kazimierz, założone w 1355 r., osiągnęło największy rozkwit z końcem XVI w., w okresie masowego osiedlenia się tu Żydów. Jego upadek podczas

pierwszego najazdu szwedzkiego doprowadził, w ciągu XVIII i XIX w., do stopniowej degradacji do rzędu jednej z podmiejskich dzielnic. Zburzeniu uległy mury i częściowemu zatarciu układ urbanistyczny. Ożywiony ruch budowlany w ciągu pierwszej połowy XIX w. nadał Kazimierzowi, zachowane do dziś, piętno neoklasycyzmu. Gotyckie bryły kościołów, tzw. miasto żydowskie z sześcioma bożnicami, fragmenty założeń obronnych i układu średniowiecznego — wszystko to decyduje o atrakcyjności tej części Krakowa. Autor referatu postulował wyodrębnienie Kazimierza spośród przyległych dzielnic przez właściwe eksponowanie jego zabytków. Zalecał również pietizm w odsłanianiu cennych renesansowych elementów wystroju wnętrz oraz elewacji budynków.

Referat doc. dr A. Majewskiego „Problemy konserwatorskie i badawcze na Wawelu” był problemowym omówieniem zrealizowanych prac i dalszych założeń konserwatorskich. Współczesne pojęcie funkcji Wawelu, jako pomnika historii i kultury narodowej, wyraża się w kontynuowaniu po wojnie akcji porządkowania wzgórze wawelskiego. Jej ideą jest wydobycie i podkreślenie istotnej treści Wawelu drogą eksponowania jego zabytków — rzeczywistych świadków historii. Prowadzone od 1949 r. badania archeologiczne na obszarze wzgórze wawelskiego przyniosły szereg odkryć: np. fundamenty przedromańskiej budowli w dziedzińcu zamkowym, kościołów św. Jerzego i Michała, wczesnośredniowieczne konstrukcje drewniane itp. W oparciu o ikonografię z początku XIX w. oraz badania archeologiczne przeprowadzono studium, ilustrujące stan zabudowy wzgórze z okresu poprzedzającego wyburzenia za czasów austriackich. W celu udostępnienia znalezisk archeologicznych dla ruchu turystycznego, przewiduje się utworzenie rezerwatów, założonych poniżej poziomu użytkowego. W zakresie prac architektoniczno-konserwatorskich dobiegają końca roboty przy odnowieniu zachodniego skrzydła zamku królewskiego. Przy konserwacji wnętrz kierowano się zasadą zachowania maksimum autentycznej substancji zabytkowej (stropy) i unikania dowolnej rekonstrukcji, stosując w koniecznych uzupełnieniach formy uproszczone (kamienne portale). Prace nad odbudową sylwety Wawelu, mające decydujące znaczenie dla całości panoramy Krakowa, objęły dotychczas wyburzenie dwóch budynków koszarowych z połowy XIX w. i częściową rekonstrukcją fragmentów średniowiecznego muru obronnego na zachowanych fundamentach. W katedrze na ukończeniu są prace konserwatorskie we wnętrzu kaplicy Zygmuntońskiej.

T. Budzyn przedstawił referat pt. „Koordynacja prac związanych z odnową zasobów mieszkaniowych starego miasta”. Było to m. in. omówienie podstawowych założeń programu prac przygotowawczych i remontowo-konserwatorskich na lata 1962—65, zatwierdzonego uchwałą Rady Ministrów 30 maja 1962 r. Autor omawia m. in. zagadnienie potrzeby szczególnych prac uzupełniających ogólne założenia planu urbanistycznego zabytkowego śródmieścia i Kazimierza. W opracowaniu znajdują się następujące studia specjalistyczne: studium rozmieszczenia usług, przygotowywane w Wyższej Szkole Ekonomicznej pod kierunkiem prof. dr R. Peretiatkowicza; prace badawcze w zakresie planowanego w Krakowie zdalacznego

ogrzewania wykonuje „Energoprojekt” w Warszawie; metoda konstrukcyjnego zabezpieczenia zabudowy śródmieścia, dotycząca likwidacji kanałów blokowych, wzmocnienia fundamentów i elementów konstrukcyjnych domów jest przedmiotem pracy naukowej Katedry Budownictwa AGH; studium urbanistyczno-konserwatorskie wykonano w Katedrze Planowania Przestrzennego Wydz. Architektury Politechniki Krakowskiej, ponadto w opracowaniu jest inwentaryzacja geodezyjna.

Prof. dr W. Borusiewicz w referacie „Stan techniczny i zagadnienie procesu stabilizacji zagrożonych budowli śródmieścia” podał na wstępie dane liczbowe, dotyczące technicznego stanu zachowania budynków. Na ogólną liczbę 1429 — w 122 budynkach zachodzi konieczność całkowitej lub częściowej rozbiórki, 517 budynków przedstawia zniszczenie 30—70%, zaś 343 — ponad 70%. Celem szczegółowego badania technicznego zabudowy jest ustalenie metod technologicznych konserwacji oraz ujawnienie źródeł powodujących zniszczenie. Po przeprowadzeniu analizy przyczyn, wywołujących zniszczenie (procesy fizyczne i chemiczne, oraz mechaniczne wynikające z wad konstrukcyjnych i technologicznych oraz ze strukturalnych wad materiałów budowlanych, a także z niewłaściwego użytkowania), autor wygłosił tezę końcową, która zakłada stosowanie współczesnych środków technicznych w sposób nie naruszający istotnych wartości zabytkowych oraz dążenie do utrzymania konstrukcji zabytkowych w ich aktualnej postaci.

Wypowiedź dr H. Pieńkowskiej, Konserwatora Zabytków woj. krakowskiego „Zagadnienia związane ze służbą konserwatorską na terenie woj. krakowskiego” posiadała, dzięki wnikliwości ujęcia i aktualności poruszanych problemów, podstawowe znaczenie dla analizy ogólnej sytuacji konserwatorstwa w Polsce. Na wstępie autorka poruszyła zagadnienie postępu technicznego w zakresie konserwacji zabytków nieruchomości oraz problem możliwości wykonawczych w zakresie konserwacji. Autorka ujawniła poważny stopień niedociągnięć technicznych i braków w dziedzinie sposobów i metod konserwacji zabytków architektury. Przyczyną tego stanu rzeczy są z jednej strony dotychczasowe poglądy i metodyka w tej dziedzinie, oparte na tradycyjnym przyzwyczajeniu do stosowania wymiany i do rekonstrukcji partii zagrożonych, z drugiej zaś — rażący niedobór środków i tradycjonalizm metod. Sytuację pogarsza wadliwa i sprzeczna z istotą konserwacji organizacja wykonawstwa służby konserwatorskiej. Przykładem są Pracownie Konserwacji Zabytków, które działają na zasadzie dochodowego przedsiębiorstwa budowlanego. Stan ten uwydatnia się jaskrawo w zestawieniu z bogatą technologią i nowoczesną metodą prac w dziedzinie konserwacji zabytków ruchomych, realizujących zasadę zachowania maksimum materii zabytkowej. Następnie omówione zostało zagadnienie konieczności wysokiego poziomu dokumentacji konserwatorskiej, z położeniem nacisku na uzupełniające badania architektoniczne. W zakończeniu wysunięto następujące postulaty: 1. Konieczność podjęcia prac naukowo-eksperymentalnych w zakresie postępu technicznego przy konserwacji zabytków nieruchomości. 2. Uzyskanie podstaw formalno-prawnych dla właściwego wykonywania prac konserwatorskich

(reorganizacja PKZ). 3. Opracowanie właściwych i wszechstronnych form kompleksowej dokumentacji konserwatorskiej dla zabytków nieruchomości. 4. Wprowadzenie właściwych form organizacji archiwów konserwatorskich.

W nawiązaniu do referatów dyskusja koncentrowała się na zagadnieniach dotyczących podstawowych założeń konserwatorskiego programu Krakowa oraz dotyczyła wielu zagadnień natury metodologicznej i organizacyjnej związanych z realizacją zadań konserwatorskich.

Zwrócono szczególną uwagę na zagadnienie właściwego ustalenia funkcji zabytkowego śródmieścia. Biorąc pod uwagę perspektywy szybkiego wzrostu (w r. 2000 przewiduje się ok. miliona mieszkańców) pewne zastrzeżenia budzi projekt pozostawienia zespołowi staromiejskiemu roli centrum, jakkolwiek planuje się przeniesienie pewnych funkcji na teren dworca kolejowego. O ile realizacja przeniesienia dworca na inny teren miałaby realne szanse, rozwiązanie takie byłoby słuszne. Istnieje potrzeba utworzenia nowego ośrodka dla usług administracyjnych i handlowych. Zabytkowe śródmieście powinno koncentrować przewagę funkcji kulturalnych i naukowych (doc. dr A. Majewski).

W związku z założeniem rażącego zmniejszenia ilości mieszkańców śródmieścia zabytkowego na rzecz usług ogólnomiejskich, bardzo istotnym zagadnieniem pozostaje ustalenie właściwych proporcji w zakresie sposobu użytkowania dzielnicy staromiejskiej. Chodzi o zachowanie równowagi między ilością mieszkańców a ilością i jakością usług, w konsekwencji — o właściwe powiązanie tej części miasta z innymi dzielnicami. Bardzo istotny jest problem tzw. obrzeża dzielnicy staromiejskiej jako przestrzeni mogącej pomieścić wiele różnych funkcji, dla których nie ma miejsca w zabytkowej części miasta. Dlatego też dalszymi studiami objąć należy również tereny przyległe poza obrębem Plant (dr O. Czerner).

W rezultacie funkcja zabytkowego śródmieścia, jakkolwiek wyznaczona, nie została jednak ostatecznie zdefiniowana. Ustalony został kierunek. Przy opracowaniu programu dla zabytkowego śródmieścia zachodzi potrzeba dyslokacji centrum oraz sprawdzenia możliwości pojemności kubatury zabudowy zabytkowej na przyjęcie określonych funkcji. Jakkolwiek słuszna w założeniu jest tendencja do zmniejszenia ilości mieszkańców w zabytkowym śródmieściu, należy jednak unikać zbyt daleko idącego posunięcia tej zasady w praktyce, gdyż centrum musi pozostać żywe (prof. dr J. Zachwatowicz).

W myśl założeń naukowych postuluje się maksymalne wydobycie istniejących wartości zabytkowych (doc. dr A. Majewski), zachowanie i wydobycie średniowiecznego układu i struktury zabudowy miejskiej (dr inż. arch J. S. Jamroz). Daje się jednak zauważyć pewna dwoistość koncepcji: z jednej strony stanowisko badawcze jako wyraz właściwej oceny wartości zabudowy miejskiej, z drugiej zaś — założenie projektowe wyrażające, ze względów użytkowych pewne tendencje do wyburzeń części oficyn (mgr B. Rymaszewski). To trudne zagadnienie ustalenia proporcji między wymiarną wartością użytkową budynku a niewymierną wartością kulturalną jako zabytku architektury musi być przedmiotem dalszych

studiów. Dlatego istnieje potrzeba powołania specjalnego zespołu studialnego, którego celem byłaby weryfikacja dotychczasowych decyzji (prof. R. Śmiałowski).

Charakter teoretyczny posiadała wypowiedź prof. dr J. E. Dutkiewicza dotycząca istoty nowoczesnej myśli konserwatorskiej. Stwierdza ona, że degradacja autentyku jest najbardziej typowym rysem w praktyce konserwatorskiej okresu dwudziestolecia. Najważniejszą z przyczyn, skłaniającą do rehabilitacji autentycznej materii zabytkowej, jest romantyka przeżycia, autentyzm przeżycia historycznego i artystycznego. Dążeniem współczesności powinno być stworzenie możliwości przyszłym pokoleniom dalszej eksploatacji zabytku w sensie wydobycia z nich nowych wartości naukowych. Powszechnie notowany postęp w dziedzinie konserwacji zabytków ruchomych, wyrażający się w szacunku dla autentycznej materii zabytkowej, nie jest dotychczas udziałem konserwacji architektury. Brak jest właściwej technologii i określenia patologii dzieła architektury. Wszystko co wprowadza się obecnie nowego w zakresie techniki i materiału powinno nosić piętno naszych czasów, nie będąc próbą naśladownictwa technologii dawnej. Koniecznością staje się współpraca różnych dziedzin wiedzy w służbie konserwatorskiej.

Wielka akcja konserwatorska Krakowa stwarza wyjątkową szansę dla badań nad urbanistyką i architekturą. Nakłada ona obowiązek wyzyskania tych prac do osiągnięcia poważnych wyników naukowych m. in. w dziedzinie badań architektury romańskiej (mgr A. Tomaszewski). Również istnieje konieczność wielkiej precyzji badań zabudowy miejskiej pod kątem możliwości odkrycia elementów wystroju. W związku z tym pozostaje konieczność zmian metody opracowywania projektu konserwatorskiego, którego założenia równoległe z wynikami badań mogą ulegać zmianie (prof. dr J. Zachwatowicz).

W zakresie innych zagadnień, związanych z realizacją zadań konserwatorskich, wysunięto postulat modyfikacji norm, obowiązujących w pracach konserwatorskich. Stosowanie ich stanowi największą groźbę dla istoty postępowania konserwatorskiego, prowadząc niejednokrotnie do zniszczenia cennych elementów w zakresie układów przestrzennych, do zatarcia kompozycji i elementów wystroju. Szczególnie jaskrawo występuje to zjawisko na przykładzie konserwacji zabytków budownictwa mieszczańskiego. Dlatego problem ten posiada szczególne znaczenie dla akcji konserwatorskiej Krakowa (dr H. Pieńkowska). Należy prawidłowo ustawić problem dokumentacji i realizacji programu w stosunku do hierarchii zagadnień oraz właściwego wykorzystania środków finansowych, zabezpieczonych ustawą rządową. W związku z tym kwestionuje się prowadzone aktualnie roboty elewacyjne. Istnieje też potrzeba dyskusji nad zagadnieniem dalszego postępowania w sprawie barokowego ogrodzenia kościoła św. Piotra i Pawła (doc. dr A. Majewski).

W związku z projektowanym wprowadzeniem zdalaczynego ogrzewania starego miasta wysunięto propozycję zastąpienia centralnego ogrzewania wodnego systemem ogrzewania śródmieścia gazem. Dla kościoła Mariackiego i katedry Wawelskiej proponuje się wprowadzenie ogrzewania podłogowo-elektrycznego (doc. dr E. Kostewicz).

Przewodniczący Prezydium R. N. m. Krakowa mgr Z. Skolicki w przemówieniu końcowym zwrócił uwagę na podstawowe trudności realizacyjne, do których należą: konieczność wybudowania mieszkań zastępczych dla ludności wykwaterowanej z zabytkowego śródmieścia oraz w zakresie komunikacji — konieczność budowy trzeciej obwodnicy dla odciążenia śródmieścia.

W zakresie zagadnień natury organizacyjnej wysunięto szereg konstruktywnych wniosków.

Prezes Zarządu Głównego SARP mgr inż. arch. T. Ptaszycki w imieniu tej organizacji wyraził pogląd o konieczności skoncentrowania głównego działania Sekcji Konserwatorskiej SARP na zagadnieniu zabytków śródmieścia Krakowa.

Prof. R. Śmiałowski wysunął propozycję powołania zespołu studialnego dla weryfikacji decyzji w sprawie programu robót remontowych, adaptacyjnych i konserwatorskich.

Doc. dr W. Ziń wystąpił z propozycją utworzenia dyplomowego studium konserwatorskiego w ramach Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej. Celem tej placówki byłoby zasilanie pracowni architektonicznej PKZ oraz terenowej służby konserwatorskiej. Studium to, o charakterze międzyuczelnianym lub międzywydziałowym, korzystać powinno z doświadczeń profesorów i fachowców z całej Polski. Pilną potrzebą jest utworzenie komórki lub instytutu badawczego, który prowadziłby badania w zakresie architektury Krakowa, a może potem innych miast (prof. dr J. E. Dutkiewicz).

Dr inż. arch. S. Świszczowski wysunął wniosek dotyczący wydzielenia urzędu Konserwatora Miejskiego z Wydziału Kultury. Podkomisję Kultury o ograniczonych kompetencjach należy przekształcić w Radę Konserwatorską.

Dnia 6 maja część uczestników obrad wzięła udział w wycieczce do Tarnowa, której celem było zapoznanie zebranych z realizacją prac zmierzających do uporządkowania zabytkowego śródmieścia tego miasta. Projekt w tym zakresie, pod patronatem Woj. Konserwatora, wykonano w 1959 roku. Zapoznano się również ze zrealizowanymi pracami (remont konserwatorski niektórych domów, dekoracja malarska fasad) oraz z wynikami kompleksowych prac badawczo-dokumentacyjnych w obrębie ratusza.

Konferencja krakowska stanowi oficjalną inaugurację wielkiego konserwatorskiego programu Krakowa. Ujawniła ona wielką złożoność tego przedsięwzięcia zarówno w zakresie ogólnych sformułowań programowych, jak i form organizacyjnych. Szczególna doniosłość ideowa tej akcji, jej znaczenie dla dorobku kultury i historii kraju idzie w parze z atrakcyjnością problematyki konserwatorskiej. Wyjątkowo w naszym kraju, dotkniętym zniszczeniami wojennymi, występuje ona w formie niejako klasycznej: autentyczna struktura zabytkowa miasta uległa, w przeważającej mierze, destrukcyjnemu wpływowi czynników związanych z działaniem czasu. Sytuacja ta nakłada na realizatorów tej akcji trudne i odpowiedzialne zadanie wydobycia prawdziwych wartości zabytkowych, ich utrwalenia i przekazania w formie nieskażonej przyszłym pokoleniom.

Maria Dayczak-Domanasiewiczowa